

Klima- og miljødepartementet
Postboks 8013 Dep
0030 Oslo

Oslo, 15/01/2020

Bellona krever en konkret plan for etablering av behandlingsskapasitet for uorganisk farlig avfall – nå

Debatten om fremtidens sluttbehandling av uorganisk farlig avfall har lenge vært preget av stor lokal motstand. Dette har i praksis medført politisk handlingslammelse på nasjonalt nivå. Situasjonen er nå i ferd med å utvikle seg til en avfallskrise, med brudd på avfallspolitiske mål og internasjonale forpliktelser. Uten snarlig politisk handling risikerer Norge at farlig avfall igjen havner på avveie.

Norge er forpliktet til trygg håndtering av farlig avfall

Det overordnede målet for norsk avfallshåndtering er i Avfallsmeldingen beskrevet som å «gjøre minst mulig skade på mennesker og naturmiljø». For farlig avfall presiseres det at «det viktigste er trygg håndtering av avfallet»¹. Norge er også internasjonalt forpliktet til å sikre nasjonal kapasitet for sluttbehandling.

Trygg håndtering forutsetter en arvtaker etter Langøya

Uorganiske miljøgifter er en uunngåelig del av et industrisamfunn. Miljøgiftene slippes ikke lenger ut i norsk natur, men samles opp og leveres som farlig avfall, der den uorganiske delen nøytraliseres og deponeres under kontrollerte forhold. Det jobbes kontinuerlig med resirkuleringsteknologi som kan redusere behovet for slik sluttbehandling, men på kort sikt kan det ikke forventes nevneverdig reduksjon² og teknologien vil aldri kunne fjerne behovet fullstendig³.

Norges sentrale kapasitet for sluttbehandling av uorganisk farlig avfall er i dag NOAHs anlegg på Langøya. Denne kapasiteten vil være fylt opp i løpet av få år og senest i løpet av 2024. Det er derfor behov for å etablere en arvtaker, noe som vil være tidkrevende ettersom det er snakk om avanserte prosessanlegg.

¹ Meld. St. 45 (2016-2017): Avfall som ressurs – avfallspolitikk og sirkulær økonomi, s. 17

² Dette beskrives bl.a. i sluttrapporten fra ekspertutvalget for farlig avfall, s. 73

³ Dette beskrives bl.a. av Miljødirektoratet i brev til KLD 26.09.2018 (ref. 2018/10631) s. 10

Ekspertutvalget for farlig avfall har vært en unødvendig og ufaglig utsettelse av prosessen

Miljødirektoratet har i perioden 2015-2019 gjennomført en rekke utredninger og kommet med klar anbefaling om et alternativ for sluttbehandling som kan ta over for Langøya⁴. Alle vurderte alternativer har imidlertid møtt stor lokal motstand, noe som langt på vei skyldes mangel på insentiver og utilstrekkelige prosesser for informasjon og involvering lokalt. Samtidig har visjonen om en sirkulær økonomi blitt brukt som argument mot etablering av sluttbehandling uten at det finnes faglig grunnlag for dette.

Den lokale motstanden har ført til politisk handlingslammelse på nasjonalt nivå, og prosessen med å etablere behandlingsskapasitet har dermed lenge vært på overtid. Likevel valgte statsråd Elvestuen i april 2019 å oppnevne et ekspertutvalg for farlig avfall, med et mandat tilsvarende arbeidet Miljødirektoratet allerede hadde levert. I praksis forkastet statsråden dermed fagetats vurderinger, samtidig som han satte beslutningsprosessen flere år tilbake i tid. Det er svært sjelden i norsk statsforvaltning at embetsverket har blitt så grundig tilsidesatt av den politiske ledelsen – uten at dette en gang har blitt begrunnet eller kommunisert tydelig. På den måten undergraver Elvestuen tilliten til norsk miljøforvaltning. I stedet for å gi et ekspertutvalg et slikt mandat burde han hørt på de klare anbefalingene fra sin egen fagetat.

Ekspertutvalgets sluttrapport har store mangler og må forkastes

Utvalgets rapport tar ikke hensyn til hvor raskt Norge må ha en løsning for håndtering av uorganisk farlig avfall. Anbefalingene er basert på spekulasjoner om fremtiden og risikerer å forsinke saken ytterligere. Dette gjelder særlig anbefalingen om å vurdere nye lokasjoner for sluttbehandling, som ikke er konsekvensutredet enda. Utvalget foreslår samtidig beredskapsløsninger som er urealistiske og ufullstendige.

Det er behov for en konkret og troverdig plan for etablering av ny behandlingsskapasitet

De faglige utredningene er allerede gjennomført av Miljødirektoratet og anbefalingen er klar. Det er nå behov for at regjeringen tar sitt nasjonale ansvar på alvor og fremviser en troverdig plan for etablering av ny kapasitet, med konkrete milepæler frem mot 2024. En slik plan bør involvere tydelige tiltak for å øke aksepten hos lokalbefolkningen. Tidsperspektivet gjør det dog svært vanskelig å vurdere nye lokasjoner og å gjennomføre en god prosess med lokalbefolkningen.

Uten snarlig politisk handling er det reell risiko for restavfall i gatene og farlig avfall på avveie

Den grunnleggende løsningen for håndtering av restavfall i Norge er forbrenning med energiutnyttelse. Avgassene som oppstår må renses for å hindre lokal luftforurensing. Dette genererer store mengder flyveaske som igjen sluttbehandles som uorganisk farlig avfall. Både Miljødirektoratet og ekspertutvalget har påpekt at man ikke kan forvente nevneverdig reduksjon av dette avfallet innen 2025. Lagerkapasitet for flyveaske hos forbrenningsanleggene opplyses å være kun opp mot 4 uker⁵. Dersom de ikke får levert flyveasken til sluttbehandling vil anleggene raskt måtte stoppe mottak av restavfall. Dermed risikeres det at restavfall hopper seg opp i gatene.

Uten tilstrekkelig kapasitet for mottak av uorganisk farlig avfall forventes det minst en fordobling i prisnivået for levering av slikt avfall. Dette gir forhøyet kostnadsbilde for norsk industri, med påfølgende svekking av konkurranseevnen, fare for nedleggelse, utflagging, og mindre potensial for videreutvikling av grønn industri. Med fremvekst av useriøse aktører øker samtidig risikoen for uforsvarlig og ulovlig håndtering av farlig avfall.

⁴ Brev fra Miljødirektoratet til KLD 31.10.2018: Svar på oppdrag om vurdering av alternativer for behandlingsskapasitet for uorganisk, farlig avfall (ref. 2018/10654)

⁵ Uttalelse fra Avfall Norge 2019

Vedlegg:

Notat: Innspill til ekspertutvalgets rapport

Hovedmottaker:

Klima- og miljødepartementet

Kopi til:

Energi- og miljøkomiteen, Stortinget

Statsministerens kontor